

מסכת ברכות

בעזרת אלקי המערכות. אתחיל לפרש מסכת ברכות.

מאימתי פרק ראשון

דף ב.

קודם שתחשך כיון דאיכא אינשי דגנו בהאי שעתא כמו שנתבאר לקמן ובוזה היה נראה לקיים מה שאנו מקדימין לקרותה בבית הכנסת והיינו משום טורח הציבור דברוב עם הדרת מלך וחשוב כשעת הדחק לכך הוכרח רש"י להקדים סוף הזמן דודאי אפילו בדיעבד אינו יוצא לר"א ולחכמים כדמוכח ממעשה דבניו של ר"ג דאין לך דיעבד גדול מזה ואפ"ה משמע דמאן דלית ליה דר"ג לא הוי זמן ק"ש כלל לצאת י"ח אע"ג דאיכא אינשי דהוי להו הך זמן תחילת זמן שכיבתן כדמוכח להדיא מפרש"י ז"ל לקמן דף ט' גבי שלא יאמר השכיבנו וכ"ש לאחר חצות לחכמים ואחר משמורה ראשונה לר"א דאיכא אינשי דלדידהו הוי זמן תחילת שכיבה ומדחזינן דאפילו הכי אף בדיעבד לא יצא דהיינו פלוגתייהו אלמא דלעולם אין יוצאין אלא בזמן שהוא זמן שכיבה לרוב העולם א"כ לפ"ז ממילא ע"כ לענין תחילת זמן שכיבה נמי הכי הוא דאפילו בדיעבד אינו יוצא קודם צאת הכוכבים אלא דמה שאנו קורין אותה בבית הכנסת היינו כדמסיק רש"י ז"ל בשם הירושלמי ומה שיש לדקדק עוד בדברי רש"י ז"ל יבואר בסמוך:

בתום בד"ה מאימתי קורין פירש רש"י ואנן היכי קרינן כו' ואין אנו ממתנין לצאת הכוכבים כו' תימא לפירושו כו' עד לכן פי' ר"ת עכ"ל. עיין בחידושי הרשב"א שכתב ליישב שיטת רש"י והסכים לשיטתו ותירץ כל מה שהקשה בתוס' דמה שאין אנו קורין אותה בברכותיה היינו משום דברכות אינן מעכבות ומה שאין אנו קורין אלא פרשה ראשונה משום דעיקר חיובא הוא פרשה ראשונה ולכאורה שכל זה אינו מספיק לקרותה לכתחילה בענין זה ונהי דלענין ברכות איכא למימר דבלא"ה הנך ברכות לא שייכי לק"ש כלל אלא לתפלה לקיים שבע ביום הללתיך ומכ"ש ברכת אהבת עולם שהיא ברכת התורה וכיון שמשום טורח הציבור הקדימו זמן התפלה כר"י אף לשיטת רש"י ותקנו גם כן לקרות ק"ש כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת מהאי טעמא גופא צריך ברכת אהבת עולם סמוכה לה שהיא ברכת התורה נמצא כל הנך ברכות אין לחוש אם אינן בזמן ק"ש ממש אלא דלענין חיוב

במשנה מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מסקינן בשמעתין דהיינו מצאת הכוכבים ומילתא אגב אורחא קמ"ל דכהנים אימת אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים. וכתבו התוס' אף ע"ג דמתני' היא בנגעים אפ"ה דרך התנא לאשמעינן בקוצר מה ששנויה במקום אחר. אמנם לענ"ד נראה דרבינו הקדוש פתח פיו בלשון חכמה לתלות דין ק"ש באכילת תרומה לכהנים משום דתרווייהו חדא טעמא אית להו והיינו לפי מה שכתבו התוס' דזמן ק"ש תלויה בתפילת ערבית ואם כן לפי מאי דמסקינן בשמעתין דעיקר ספיקא באכילת תרומה אי הוי מתחלת שקיעה או מסוף שקיעה תליא בלישנא דקרא ובא השמש וטהר וא"כ ממילא שייך הך ספיקא גופא נמי בזמן תפלת ערבית שתיקן יעקב אבינו כדאיתא במכילתין ובחולין פרק ג"ה דילפינן לה מקרא דויפגע במקום וכתיב בהאי קרא וילן שם כי בא השמש א"כ כאן שנה לנו בלשון קצרה דטעמא דזמן ק"ש ואכילת תרומה בהדדי מישך שייכי ואפ"ה א"ש הא דמסקינן בסמוך מלתא אגב אורחא קמ"ל דאל"כ הו"ל למתני סתמא בהדיא משעת צאת הכוכבים כי היכי דתני התם כנ"ל. ואף לפירושו רש"י ומסקנת התוספות שאפרש בסמוך בלשון התוס' דזמן ק"ש מדינא לא תליא בזמן תפילה אפ"ה ודאי מעיקרא דתקנתן נהגו כ"ע לסמוך ק"ש לתפלה של ערבית וא"כ ממילא עיקר זמן ק"ש לכתחילה היינו בזמן תפלת ערבית וכדפרישית כן נ"ל ודו"ק. ומה שיש לדקדק עוד בזה. יבואר בסוגיא שלפנינו א"י"ה:

בפרש"י ד"ה עד סוף כו' ומשם ואילך עבר זמנו כו' ומקמי הכי נמי לאו זמן שכיבה לפיכך הקורא קודם לכן לא יצא י"ח עכ"ל. ולכאורה לשונו תמוה בזה ששינה והיפך סדר לשון המשנה להקדים המאוחר נלע"ד דעיקר כוונתו בזה להכריח פירושו דק"ש שאנו קורין בבהכ"ג שאינו מעיקר מצות ק"ש ואפילו בדיעבד וצריך לחזור ולקרותה משתחשך משום דלכאורה היה נראה להיפך דביעבד כ"ע מורו דיצא י"ח אפילו